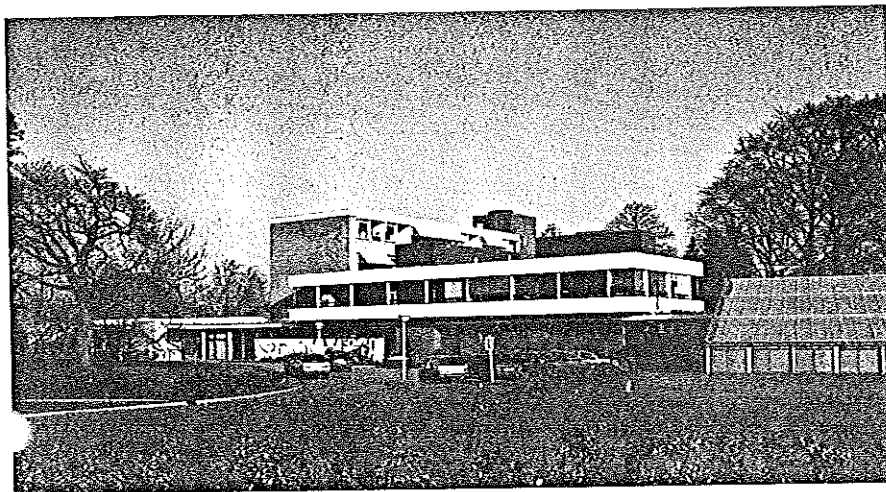

Onderzoek wil geld zien

Kwekersrecht voor nieuwe populiereklonen van De Dorschkamp

Onderzoeksinstituten moeten zelf voor een deel voor de financiën zorgen. Voor 'De Dorschkamp' in Wageningen is dat de directe aanleiding om voor drie nieuwe populiereklonen van de vakgroep veredeling van dit instituut het kwekersrecht aan te melden. Dit recht moet geld in het laadje brengen. 'De Dorschkamp' adviseert echter ook in de bos- en landschapsbouw. Op beide terreinen vinden de nieuwe populieren hun toepassing. Verstrengeling van belangen doordat het instituut adviseert én geld opstrijkt is op het eerste gezicht niet ondenkbeeldig. Hierover is echter van tevoren nagedacht.

Guus Wijchman

De financiering van het Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw 'De Dorschkamp' in Wageningen is tot dus ver voor vrijwel de volle honderd procent een overheidsaangelegenheid geweest. Dat in tegenstelling tot de proefstations. Bij deze instellingen is het gelijkelijk delen van de onderzoekskosten door overheid en bedrijfsleven reeds gemeengoed. Die kant moet het met de financiering van 'De Dorschkamp' ook op. Naar een volledige fifty/fifty-verdeling wordt niet gestreefd. Toch zal dit instituut er voor moeten zorgen dat er behalve de geldkraan van de overheid, ook andere bronnen van inkomsten worden aangeboord. Het kwekersrecht op nieuwe klonen die door 'De Dorschkamp' zijn ontwikkeld, ziet men als een van de wegen om geld op tafel te krijgen. Het is voor het eerst dat 'De Dorschkamp' naar het instrument van het kwekersrecht grijpt. Alle nieuwe klonen die het instituut in de loop der jaren heeft uitgegeven, zijn steeds kosteloos aan de praktijk ter beschikking gesteld. Volgens ir. H.M. Heybroek, hoofd vakgroep veredeling gaat het daarbij om enige tientallen klonen, vooral van *Ulmus* en *Populus*. Van recente datum zijn de klonen van *Liquidambar*, *Sophora*, *Acer* en *Prunus avium*.

Voor de financiering van het onderzoek moet 'De Dorschkamp' in Wageningen nu deels zelf zorgen. Kwekersrecht op de door dit instituut uitgegeven klonen is een van de instrumenten in deze zelffinanciering.

De eerste kloon waarvoor het kwekersrecht is aangemeld is *Populus* 'Koster'. Dat is al begin vorig jaar gebeurd. Hetzelfde is vorige maand gedaan voor *Populus x euramericana* 'Ellert' en *Populus x euramericana* 'Hees'.

Met het kwekersrecht kan 'De Dorschkamp' drie dingen doen. In de eerste plaats bestaat de mogelijkheid het recht te verhandelen. Ook kan het instituut zelf de produktie ter hand nemen en op eigen houtje de markt voorzien. Een derde mogelijkheid is het in licentie laten voortkweken door derden. Voor de laatste variant is gekozen. Een dezer dagen gaan vertegenwoordigers van 'De Dorschkamp' aan de onderhandelingsstafel zitten met geïnteresseerde boomkwekers. Ir. Sven de Vries, onderzoeker bij de vakgroep veredeling benadrukt dat het op dit moment nog mogelijk is om zich als belangstellende kweker voor deze onderhandelingen aan te melden. Het ligt in de bedoeling om van de klonen 'Koster', 'Ellert' en 'Hees' nog dit voorjaar aan de kwekers waarmee overeenstemming is bereikt, vermeerderingsmateriaal uit te reiken. Het eerste plantgoed van deze euramerikaanse populieren is daarmee in het seizoen 1989/1990 leverbaar.

Dubbeltjes en kwartjes

Het is vooralsnog de vraag in welke bedragen het kwekersrecht zal worden uitgedrukt. Heybroek en De Vries verwachten dat de prijs die straks voor geworteld stek gaat gelden, enkele dubbeltjes of kwartjes hoger is dan voor klonen waarvoor geen kwekersrecht geldt. Voor laanbomen zal dat wellicht in de orde van enkele guldens moeten worden gezocht.

De vraag is of het kwekersrecht met die bedragen voor 'De Dorschkamp' een vetpot wordt. Die vraag is eens te meer terecht, wanneer ook de kosten voor het aanmelden van het recht onderdeel uitmaken van de afweging. Die kosten liegen er niet om. De aanmelder moet met een bedrag van f 1500 over de brug komen voor entreegeld en onderzoekskosten. Soms komt daar nog eens een bedrag aan f 1000 voor onderzoeksdoeleinden bij. Daarna moet de aanmelder jaarlijks een afdracht doen aan de Raad; oplopend van f 200 tot f 700.

Missers

Bij het ieder jaar meer betalen voor het kwekersrecht wordt er vanuit gegaan dat jaar voor jaar de opbrengsten toenemen. Die verwachting hoeft lang niet altijd uit te komen, want ook het veredelingswerk van 'De Dorschkamp' kent zijn missers, zo heeft het verleden geleerd. Een goed voorbeeld hiervan vormt *Populus* 'Rap'. Net als alle andere veredelingsprodukten van dit instituut werd het vermeerderingsmateriaal van deze kloon pas uitgegeven na langdurig testen. Gemiddeld volgt 'De Dorschkamp' zo'n

Sven de Vries: „Je moet zo objectief zijn dat wanneer dat nodig is, je een kloon die is uitgegeven, ook kunt laten vallen”.

jaar of tien hun nieuwe klonen in het veld. Daartoe zijn op verschillende plaatsen in Nederland proefopplantingen aangelegd. Maar ook nadat de klonen zijn uitgegeven, wordt hun ontwikkeling in de gaten gehouden. Zo kon het gebeuren dat medewerkers van het instituut zich op een dag geconfronteerd zagen met ziekteverschijnselen bij de destijds zo veelbelovende kloon 'Rap'. „Algaande op het aantastingsbeeld sprak men eerst van 'bobbeltjesziekte'. Pas later werd duidelijk dat een virusachtig organisme in het spel was. Vanwege de gevoeligheid voor deze aantasting moest 'De Dorschkamp' deze populier laten vallen,” vertelt De Vries.

Een ander voorbeeld is de iepekloon 'Commelin', ooit geïntroduceerd door 'De Dorschkamp' als resistente iep tegen de iepenziekte. De boom is om die reden massaal aangeplant. Toen sloeg echter een agressieve stam van de iepenziekte toe, waardoor ook de 'Commelin' vatbaar bleef. We spreken over het begin van de jaren zeventig. „De kloon werd al heel gauw nauwelijks meer aangeplant. Het is frappant om te zien hoe snel 'Commelin' van het toneel verdween,” aldus Heybroek.

Beide voorbeelden tonen aan dat het introduceren van nieuwe cultivars niet per definitie een succes hoeft te zijn. Ze leren ook dat door welke omstandigheden dan ook, een nieuwe kloon later een miskleun kan blijken te zijn. Voor een instituut als 'De Dorschkamp' blijft er dan niets anders over dan de praktijk te adviseren de desbetreffende boom niet meer aan te planten, juist omdat het ook een adviserende taak heeft ten aanzien van de bos- en landschapsbouw.

Eigen klonen aanbevelen

Die taak uit zich op verschillende manieren. Zo heeft 'De Dorschkamp' veel gegevens aangedragen voor de samenstelling van de lijst van aanbevolen populiereklonen, die geschikt zijn voor toepassing in het kader van de set-aside

regeling en bij de aanleg van snelgroeiende bossen.

Die lijst werd onlangs vrijgegeven door het Consulentenschap in Algemene Dienst voor de Bos- en Landschapsbouw (zie De Boomkwekerij nr. 1 van 9 december 1988). In het rijtje populiereklonen dat is aanbevolen, zijn er verschillende die door 'De Dorschkamp' zijn uitgegeven. Het instituut is ook betrokken bij de samenstelling van de Rassenlijst voor Bosbouwgewassen. Daarbij moet worden aangetekend dat de eindverantwoordelijkheid voor deze lijsten ligt bij derden. Voor de set-aside regeling is dat het Consulentenschap in Algemene Dienst voor de Bos- en Landschapsbouw. De redactie van de Rassenlijst wordt verzorgd door een speciale commissie.

Ondanks dat de eindverantwoordelijkheid bij de advisering van 'De Dorschkamp' in de meeste gevallen elders ligt, achten Heybroek en De Vries de kans aanwezig dat de eindgebruikers de invoering van het kwekersrecht voor nieuwe klonen van dit instituut zien als een verstrengeling van belangen. „Maar dat is ten onrechte,” vindt Heybroek. „Voor onszelf maakt het geen enkel verschil en wij zullen ons door dat kwekersrecht op geen enkel moment laten beïnvloeden. Wat anderen ervan denken...? Ook vroeger werden wij wel verdacht van chauvinisme met betrekking tot de klonen die wij zelf hadden uitgegeven. Wat dat betreft verandert er weinig.”

De bedenkingen ten spijt ziet men bij de vakgroep veredeling dat aanmelding van het kwekersrecht voor nieuwe klonen van 'De Dorschkamp' een steentje kan bijdragen tot de financiering van dit instituut. Nu de geldkraan van de overheid langzaam dicht wordt gedraaid, ontkomt ook deze onderzoeksinstelling niet aan een commerciële opstelling. Een proeve van bekwaamheid in het commerciële denken kunnen de vertegenwoordigers van 'De Dorschkamp' binnenkort afgeven, wanneer men om de tafel gaat zitten met de in 'Koster', 'Ellert' en 'Hees' geïnteresseerde boomkwekers.

Ir. Heybroek (met gebroken been): „Of er wel of geen kwekersrecht voor onze nieuwe klonen is aange meld, maakt voor ons niets uit. Ook zonder dat er sprake is van kwekersrecht zijn wij wel van chauvinisme beïcht ten aanzien van onze eigen aanwinsten”